

Letno poročilo o izvajanju konkretnih ohranitvenih ukrepov na pilotnem območju Kamniško-Savinjske Alpe in Grintovci za leto 2022

V okviru projekta: LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji (LIFE17 IPE/SI/000011, LIFE-IP NATURA.SI)

Akcija C.1.2

www.natura2000.si

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji (LIFE17 IPE/SI/000011) sofinancirajo Evropska unija v okviru programa LIFE, Ministrstvo za okolje in prostor ter partnerji. Za vsebino tega gradiva so odgovorni samo avtorji. Ta vsebina ne odraža nujno mnenja Evropske unije. Zato za vsebino in iz nje izhajajočo morebitno uporabo informacij Evropska izvajalska agencija za podnebje, infrastrukturo in okolje ter Evropska komisija ne prevzemata odgovornosti.

NASLOV: Letno poročilo o izvajanju konkretnih ohranitvenih ukrepov na pilotnem območju Kamniško-Savinjske Alpe in Grintovci za leto 2022

PROJEKT: LIFE-IP NATURA.SI: LIFE Integriran projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji – LIFE17 IPE/SI/000011

AKRONIM PROJEKTA LIFE-IP NATURA.SI

PROJEKTNA AKTIVNOST: C.1.2

IZDELOVALEC **Gozdovi**
ZAVOD ZA GOZDOVE SLOVENIJE
Miha Varga

Močvirski meček
ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VARSTVO NARAVE
Jernej Rebernik, Primož Glogovčan

PRISPEVALI: **Gozdovi**
ZAVOD ZA GOZDOVE SLOVENIJE
Valerija Babij, Matjaž Guček, Blaž Presečnik

Močvirski meček
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA UNIVERZE V LJUBLJANI
Nejc Jogan

KRAJ IN DATUM: Ljubljana, 30.1.2023

Kazalo vsebine

1. Letno poročilo o izvajanju konkretnih ohranitvenih ukrepov za leto 2022 – gozdovi	7
1.1. Uvod	7
1.2. Poročanje po ukrepih	8
1.3. UKREP 1: Ohranjanje biotopov – sečnja	9
1.4. UKREP 2: Ohranjanje biotopov – nega	9
1.5. UKREP 3: Puščanje stoječe biomase	10
1.6. Zaključek	10
2. Letno poročilo o izvajanju konkretnih ohranitvenih ukrepov za leto 2022 – močvirski meček .	10
2.1. Uvod	10
2.2. Priprava na izvedbo ukrepa	11
2.3. Izvedba ukrepa za ohranitev in izboljšanje stanja močvirskega mečka na pašniku pod Kamniškim vrhom.....	12
2.4. Rezultati.....	14
3. Viri in literatura.....	16

Kazalo slik

Slika 1: Pilotno območje projekta z Natura 2000 območjem Grintovci (SI5000024) in upravljavsko cono divjega petelina.	8
Slika 2: širjenje planinske poti (foto: P. Glogovčan)	12
Slika 3: Postavljanje pašne ograde (foto: P. Glogovčan)	13
Slika 4: Prikaz območja.....	14
Slika 5: Tabla postavljena na izhodišče poti na Kamniški vrh (foto: J. Rebernik).....	15

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Vrste in HT na območju Nature 2000 Grintovci (SI5000024).....	7
Preglednica 2: Ukrep ohranjanje biotopov – sečnja	9
Preglednica 3: Ukrep ohranjanje biotopov – nega	9
Preglednica 4: Izvedba ukrepa vzpostavitvev ograjenih površin.....	12
Preglednica 5: Število opaženih primerkov močvirskih mečkov	15
Preglednica 6: Postavitev informacijske table.....	15

Seznam uporabljenih okrajšav

EGP – Evropski gospodarski prostor (ang. EEA – European economic area)

GGE – gozdnogospodarska enota

GGN – gozdnogospodarski načrt

KSS KGZ Ljubljana – Kmetijsko svetovalna služba Kmetijsko gozdarskega zavoda Ljubljana

LIFE-IP NATURA.SI – LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji

OE – območna enota

POV – posebno območje varstva

UL BF – Univerza v Ljubljani Biotehniška fakulteta

ZGS – Zavod za gozdove Slovenije

ZRSVN – Zavod za varstvo narave Republike Slovenije

Povzetek

Letno poročilo o izvajanju konkretnih ohranitvenih ukrepov na pilotnem območju Kamniško-Savinjske Alpe in Grintovci predstavlja aktivnosti, ki so bile izvedene v letu 2022 za tri vrste – divjega petelina, triprstega detla in močvirskega mečka.

Pilotno območje Kamniško-Savinjske Alpe in Grintovci vključuje dve območji Nature 2000, Grintovci (SI5000024) in Kamniško-Savinjske Alpe (SI3000264). Največje območje so Grintovci, znotraj katerega varujemo različne vrste ptic. Ukrepi, ki jih je v letu 2022 izvajal ZGS se nanašajo predvsem na divjega petelina.

Ukrepi so se izvajali v skladu z akcijskim načrtom, ki je bil za področje gozdarstva pripravljen v sklopu projekta LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji (LIFE17 IPE/SI/000011). Akcija A.1.3 vključuje Akcijski načrt izvedbenih ukrepov ohranjanja za divjega petelina (*Tetrao urogallus*) na pilotnem območju Natura 2000 Kamniško-Savinjske Alpe in Grintovci.

V letu 2022 je bil akcijski načrt za triprstega detla še v pripravi, se je pa prvi ukrep za izboljšanje stanja življenjskega prostora izvedel v sklopu komplementarnega projekta ZAGON, ki ga sofinancira finančni mehanizem Evropskega gospodarskega prostora.

Ukrepi za ohranitev močvirskega mečka so se izvajali v območju Nature 2000 Kamniško-Savinjske Alpe (SI3000264) na planini Ravne senožeti (območje Kamniškega vrha) kjer je bila pred 15 leti zaznana najštevilčna populacija te vrste. V letih 2019 in 2020 je bilo ugotovljeno, da je številčnost populacije močno padla.

Območje, ki je bilo za izvedbo ukrepa najbolj zanimivo, ima enega lastnika in kmeta, ki od njega najema zemljišče. Potrebne je bilo veliko komunikacije za vzpostavitev sodelovanja. Z lastnikom in najemnikom zemljišča smo se s pomočjo Kmetijsko gozdarskega zavoda Ljubljana dogovorili za izvedbo ukrepa, s katerim bi ugotovili vpliv paše na močvirski meček. Poizkus smo zastavili tako, da smo na manjšem delu pašnika vzpostavili dva poligona skupne velikosti 0,1 ha in ju ogradili z električnim pastirjem ter tako živini na tem območju onemogočili pašo. Ogradi smo postavili v letih 2021 in 2022. Leto 2021 je imelo obdobja suše z vročino in dežja z mrazom, kar je verjetno vplivalo na cvetenje mečka. Znotraj ograd smo opazili 4 rastline, na območju celotnega pašnika zunaj ograd pa 3. V letu 2022 pa znotraj ograd 8 cvetočih rastlin, zunaj ograd pa 6.

Najemnik je izpostavil tudi problem pohodnikov, ki uporabljajo nemarkirano pot čez pašnik, ki je vsako leto širša. V sodelovanju z Zavodom Štirna in PD Kamnik smo postavili 4 informacijske table, ki planince seznanjajo o naravi in jih naprošajo k uporabi uhojenih markiranih poti.

Summary

The annual report on the implementation of concrete conservation measures for the year 2022 for pilot area Kamniško-Savinjske Alpe and Grintovci presents the activities that were implemented in 2022 for three species – capercaillie, three-toed woodpecker, and marsh gladiolus. The measures for capercaillie were implemented in accordance with the action plan that was prepared for the field of forestry in action A.1.3 as part of the LIFE integrated project for enhanced management of Natura 2000 in Slovenia (LIFE17 IPE/SI/000011). Action A.1.3 includes the Action plan of implementing

measures for the selected Natura 2000 qualification species of capercaillie (*Tetrao urogallus*) in the pilot area of Kamniško-Savinjske Alpe and Grintovci.

The action plan for three-toed woodpecker was still in preparation in 2022. Nevertheless, the first measure for improving the status of the species' habitat was implemented in 2022 through the complementary project ZAGON, co-financed by EEA grant. These measures were mainly the preservation of biotopes through felling (883,71 m³) and tending (0,35 ha of area). The Preservation of biotopes - felling measure involves intensive thinning, especially of thick trees and the establishment of flyover zones, which is an important measure for improving the feeding habitat of the capercaillie. This measure is also important to strengthen shrub and herbaceous vegetation in order to maintain forest glades and reducing the negative impacts of wild game on capercaillie populations – by establishing escape corridors from predators. The Preservation of biotopes – tending measure is mostly about surface maintenance of the areas that are overgrown with blueberries and cranberries. The measure is important to improve nutrition habitat of the capercaillie. The measure of tending of pole stage stands was done on the area of 3,85 ha and is also important to improve nutrition habitat of the capercaillie.

The pilot area Kamniško-Savinjske Alpe and Grintovci includes two Natura 2000 areas. The biggest is Grintovci where we protect several bird species. Slovenia Forest Service implemented in 2022 year several measures that were concentrated mainly on capercaillie. These measures were mainly the preservation of biotopes through felling (883,71 m³) and tending (0,35 ha of area). The Preservation of biotopes - felling measure involves intensive thinning, especially of thick trees and the establishment of flyover zones, which is an important measure for improving the feeding habitat of the capercaillie. This measure is also important to strengthen shrub and herbaceous vegetation in order to maintain forest glades and reducing the negative impacts of wild game on capercaillie populations – by establishing escape corridors from predators. The Preservation of biotopes – tending measure is mostly about surface maintenance of the areas that are overgrown with blueberries and cranberries. The measure is important to improve nutrition habitat of the capercaillie. The measure of tending of pole stage stands was done on the area of 3,85 ha and is also important to improve nutrition habitat of the capercaillie.

Measures for preservation of marsh gladiolus were implemented on mountain pasture Ravne senožeti (area of Kamniški vrh, Natura 2000 Kamniško-Savinjske Alpe (SI3000264)), where most numerous population of this species was present 15 years ago. Surveys in 2019 and 2020 concluded that the abundance of the species has fallen sharply.

The area that was most promising for the implementation of the measure has one owner and a farmer who rents land from him. It took a lot of communication to convince them to cooperate. With help of the Ljubljana Agriculture and Forestry Agency we reached common ground with both of them and carried out a measure to determine the impact of grazing on marsh gladiolus abundance. We set up the experiment by establishing two polygons with a total size of 0.1 ha on a small part of the pasture and fencing them with an electric shepherd, thus preventing livestock from grazing. We installed the fences in 2021 and 2022. The year of 2021 had periods of drought with heat and rainfall with cold, which probably affected the flowering of marsh gladiolus. We observed 4 plants inside the fences, and 3 in the area of the entire pasture outside the fences. In 2022, there were 8 flowering plants inside the fences, and 6 outside.

The farmer tenant also pointed out the problem of hikers using the unmarked trail across the pasture, which is getting wider every year. In cooperation with Štirna Institute and Kamnik Alpine Club, we put up 4 information boards that inform mountaineers about nature and ask them to use well-trodden marked trails.

1. Letno poročilo o izvajanju konkretnih ohranitvenih ukrepov za leto 2022 – gozdovi

1.1. Uvod

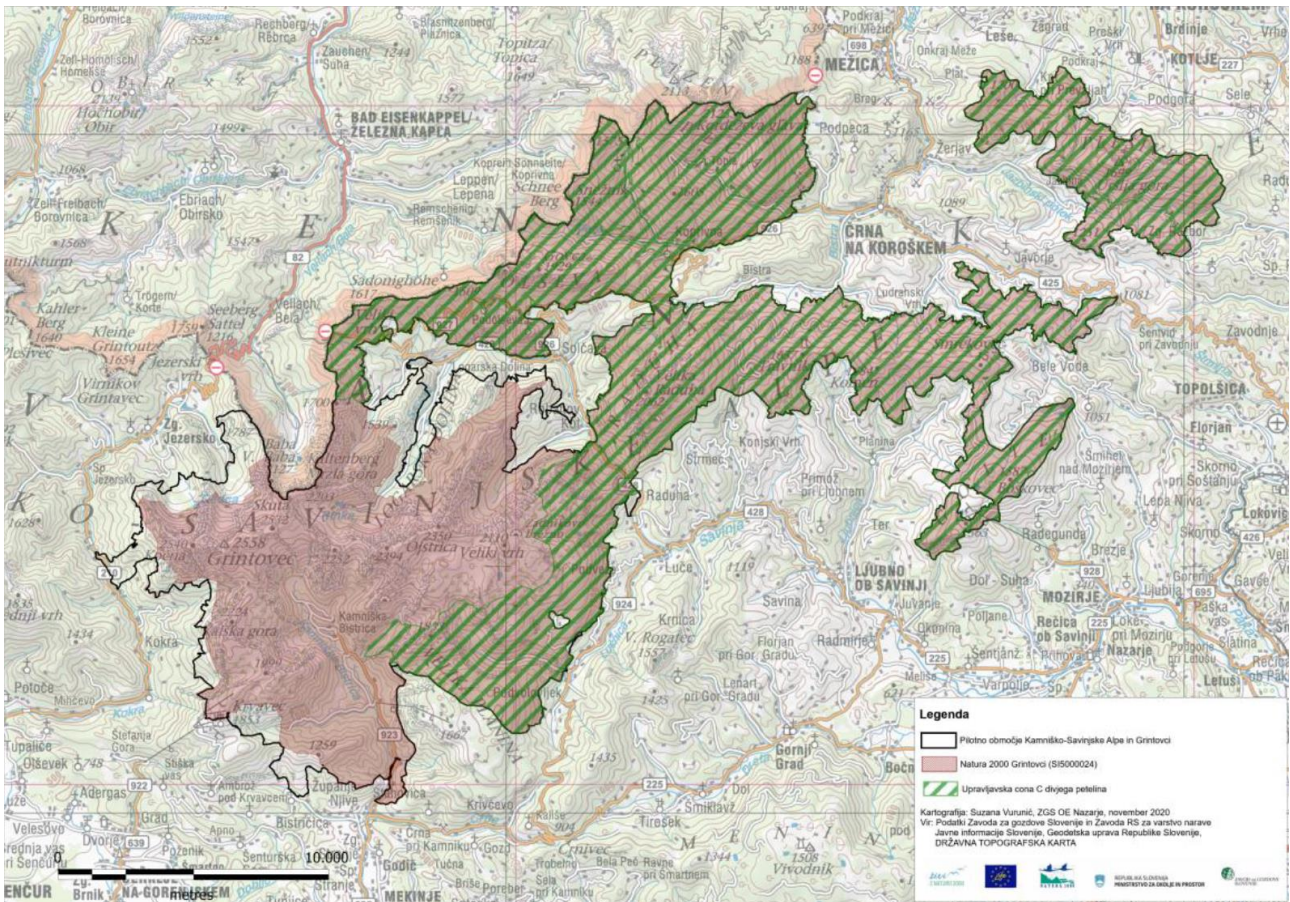
Letno poročilo o izvajanju konkretnih ohranitvenih ukrepov za leto 2022 za pilotno območje Kamniško-Savinjske Alpe in Grintovci predstavlja aktivnosti, ki so bile izvedene v letu 2022, in na kratko povzema izvedene ukrepe v letu 2021. Ukrepi za divjega petelina so se izvajali v skladu z akcijskim načrtom, ki je bil za področje gozdarstva pripravljen v sklopu projekta LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji (LIFE17 IPE/SI/000011). Akcija A.1.3 vključuje Akcijski načrt izvedbenih ukrepov ohranjanja za divjega petelina (*Tetrao urogallus*) na pilotnem območju Natura 2000 Kamniško-Savinjske Alpe in Grintovci, kjer so tudi podrobno predstavljeni predlogi izvedbenih ukrepov. Vključno s predlogi primernih lokacij/območij za konkretne ukrepe na terenu. Po Zakonu o gospodarjenju z gozdovi v lasti Republike Slovenije je izvajanje ukrepov je financirano s komplementarnimi sredstvi iz Gozdnega sklada.

Akcijski načrt za triprstega detla je bil v letu 2022 še v pripravi, je pa izvedba določenih ukrepov predvidena tudi v komplementarnem projektu ZAGON. V projektu, ki se je pričel 1. 9. 2022, so tako izvedli prve aktivnosti za triprstega detla že v letu 2022.

*Preglednica 1: Vrste in HT na območju Nature 2000 Grintovci (SI5000024). S **krepkim** tiskom so označene tarčne vrste v projektu.*

Koda	Ime	Status	Vrste in habitatni tipi
SI5000024	Grintovci	POV	Ptice: koconogi čuk (<i>Aegolius funereus</i>) , planinski orel (<i>Aquila chrysaetos</i>), gozdni jereb (<i>Bonasa bonasia</i>) , črna žolna (<i>Dryocopus martius</i>), sokol selec (<i>Falco peregrinus</i>), mali muhar (<i>Ficedula parva</i>), mali skovik (<i>Glaucidium passerinum</i>) , triprsti detel (<i>Picoides tridactylus</i>) , ruševca (<i>Tetrao tetrix tetrix</i>), divji petelin (<i>Tetrao urogallus</i>) , črna žolna (<i>Dryocopus martius</i>), kupčar (<i>Oenanthe oenanthe</i>), belka (<i>Lagopus mutus</i>).

Vir: Naravovarstveni atlas, 2020; Žitnik in sod., 2020.

Slika 1: Pilotno območje projekta z Natura 2000 območjem Grintovci (SI5000024) in upravljalvska cona divjega petelina.

1.2. Poročanje po ukrepih

Za izboljšanje stanja populacije divjega petelina smo v letu 2022 izvajali na območju OE Nazarje naslednje ukrepe:

- ohranjanje biotopov – sečnja,
- ohranjanje biotopov – nega,
- nega drogovnjaka.

Z izvajanjem teh ukrepov smo pričeli že v letu 2021. Dodatno smo v tem letu izvedli še sadnjo 77 sadik plodonosnega drevja in grmovja ter vzdrževanje 70 sadik plodonosnega drevja.

Za izboljšanje stanja populacije triprstega detla smo v letih 2021 in 2022 na območju OE Nazarje izvedli ukrep puščanje stoječe biomase v gozdu. V letu 2022 se je ukrep izvajal v sklopu komplementarnega projekta ZAGON, ki je sofinanciran s sredstvi EGP finančnega mehanizma.

Po Zakonu o gospodarjenju z gozdovi v lasti Republike Slovenije je izvajanje ukrepov financirano s komplementarnimi sredstvi iz Gozdnega sklada.

1.2.1. UKREP 1: Ohranjanje biotopov – sečnja

Ukrep »ohranjanje biotopov – sečnja« se je izvedel v letu 2022 v obsegu 883,71 m³, za kar so zaposleni na ZGS porabili 663 ur. Pri ukrepu Ohranjanje biotopov – sečnja gre za intenzivna redčenja predvsem debeljakov in za vzpostavlanje preletnih con, kar je bilo navedeno tudi v akcijskem načrtu kot pomemben ukrep za izboljšanje prehranjevalnega habitata divjega petelina. Izvajanje tega ukrepa se je izvajalo tudi na pomlajencih, presvetlenih sestojih z rahlim ali pretrganim sklepom krošenj. Izvedba poseka za krepitev grmovne in zeliščne vegetacije je ukrep, ki se je izvajal in je pomemben z vidika vzdrževanja jas. Poseke so velike od 0,5 do 1 ha in so različnih oblik. Ta ukrep je pomemben tudi z vidika zmanjšanja negativnih vplivov divjadi na populacije divjega petelina – z vzpostavitvijo koridorjev za pobeg pred plenilci. Ukrep je izvajala OE Nazarje in revirni gozdarji iz GGE Solčava in Ljubno.

Preglednica 2: Ukrep ohranjanje biotopov – sečnja

Odsek	Lokacija (GGE)	Obseg (m ³)
01102	Solčava	133,97
01112	Solčava	198,08
05126B	Ljubno	157,56
05207C	Ljubno	259,49
05208A	Ljubno	31,84
05237A	Ljubno	102,77

Ta ukrep se je izvajal že v letu 2021, ko je bilo izvedena sečnja v obsegu 391,34 m³. Skupno je bilo tako v sklopu projekta LIFE-IP NATURA.SI izveden posek 1275,05 m³.

1.2.2. UKREP 2: Ohranjanje biotopov – nega

Ukrep »ohranjanje biotopov – nega« se je izvedel v letu 2022 v obsegu 0,35 ha, za kar so zaposleni na ZGS porabili 19 ur. Pri ukrepu Ohranjanje biotopov nega gre večinoma za vzdrževanje površin poraslih z borovničevjem in brusnicami. Ukrep je pomemben z vidika izboljšanja prehranjevalnega habitata divjega petelina in se osredotoča na starejše debeljake in pomlajence, čiščenje gozdnega mladovja, presvetlene sestoje z rahlim ali pretrganim sklepom krošenj, osnovanje in vzdrževanje pasišč v gozdu, itd. Ta ukrep je pomemben tudi z vidika zmanjšanja negativnih vplivov divjadi na populacije divjega petelina – z vzpostavitvijo koridorjev za pobeg pred plenilci. To je bilo predlagano tudi v samem akcijskem načrtu, ki ga je pripravil ZGS. Ukrep je izvajala OE Nazarje in revirni gozdarji iz GGE Luče.

Preglednica 3: Ukrep ohranjanje biotopov – nega

Odsek	Lokacija (GGE)	Obseg (ha)
03255B	Luče	0,35

Ta ukrep se je izvajal že v letu 2021, ko je bilo izvedena nega na 3,7 ha. Skupno je bilo tako v sklopu projekta LIFE-IP NATURA.SI izvedena nega v obsegu 4,05 ha.

1.2.3. UKREP 3: Nega drogovnjaka

Ukrep »nega drogovnjaka« se je izvedel v letu 2022 v obsegu 3,85 ha. Drogovnjak je razvojna faza odraščujočega gozda s sestojem dreves prsnega premera od 10 do 30 cm. Pri negi drogovnjaka je glavni ukrep izbiralno redčenje, s čimer pospešujemo rast izbranim drevesom. Ukrep je pomemben z vidika izboljšanja prehranjevalnega habitata divjega petelina, poleg tega je pomemben tudi z vidika zmanjšanja negativnih vplivov divjadi na populacije divjega petelina – z vzpostavitvijo koridorjev za pobeg pred plenilci. Ukrep je izvajala OE Nazarje in revirni gozdarji iz GGE Luče.

Z izvajanjem tega ukrepa smo pričeli leta 2021, ko smo ga izvedli na 7 ha. Skupno je bilo tako v sklopu projekta LIFE-IP NATURA.SI izvedena nega drogovnjaka v obsegu 10,85 ha.

1.2.4. UKREP 4: Puščanje stoječe biomase

Ukrep puščanje stoječe biomase smo izvedli že v letu 2021 in sicer 26,82 m³. S sredstvi komplementarnega projekta ZAGON je bilo v letu 2022 odkupljenih 45 habitatnih dreves v obsegu 105,55 m³. Skupno smo tako do sedaj zagotovili 132,37 m³ stoječe biomase, ki predstavlja bivališče in vir hrane za triprstega detla.

1.3. Zaključek

Izvajanje ukrepov v gozdovih ima pozitiven učinek na izboljšanje stanja habitatnih tipov in izbranih vrst. Akcijski načrti pozitivno vplivajo na določanje ukrepov in ciljno usmerjajo izvedbo ukrepov na način in lokacijo, ki najbolj ugodno vpliva na izboljšanje stanja izbrane vrste. ZGS v svojem delu pri pripravi GGN GGE upošteva smernice in zahteve posameznih vrst in tako že pri načrtovanju in pripravi načrtov pripravi podlage za kasnejše učinkovito upravljanje. Akcijski načrti in ostale aktivnosti projekta LIFE-IP NATURA.SI tako še dodatno aktivno vplivajo k varovanju in ugodnejšemu stanju izbranih HT. Tudi v prihodnjih letih je potrebno nadaljevati z načrtnim izvajanjem ukrepov za izboljšanje stanja izbranih HT in vrst.

2. Letno poročilo o izvajanju konkretnih ohranitvenih ukrepov za leto 2022 – močvirski meček

2.1. Uvod

Dokument je nastal v okviru akcije C.1 projekta LIFE integrirani projekt za okrepljeno izvajanje Nature 2000 v Sloveniji (LIFE17 IPE/SI/000011) in služi kot pregled opravljenih aktivnosti na akciji C.1 za tarčno vrsto močvirski meček.

Močvirski meček (*Gladiolus palustris*) spada v rod perunikovk, ki ima v Evropi okoli 20 predstavnikov, štirje predstavniki so prisotni v Sloveniji in sicer laški meček (*G. italicus*), strešnati meček (*G. imbricatus*) ter ilirski (*G. illyricus*) in močvirski (*G. palustris*) meček. Močvirski meček je redka vrsta Nature 2000, ki jo je težko ločiti od sorodne vrste ilirskega mečka. Ima posebne zahteve glede

rastišč, uspeva na pobočjih sredogorja, ki imajo poviren značaj in kjer se dlje časa zadržuje sneg. Vendar pa ima rad tudi sončne lege in potrebuje dobro osončena travišča.

V okviru projekta LIFE-IP NATURA.SI smo izvajali aktivnosti na planini pod Kamniškim vrhom »Na ravneh« oz. »Ravne senožeti« na poti na Kamniški vrh na parceli št. 597 v katastrski občini 1892 Bistričica.

2.2. Priprava na izvedbo ukrepa

V decembru 2020 je prof. Nejc Jogan iz Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani (UL BF) v okviru akcije A.1 naredil Poročilo o evidentiranju izhodiščnega stanja te vrste, kjer je zapisal, da je bilo v letih 2019 in 2020 podrobneje preučeno območje pobočij Kamniškega vrha, kjer so bile pred 15 leti najštevilčnejše populacije močvirskega mečka. Danes je stanje zaradi preobremenjenosti s pašno živino zelo slabo in zgodnjepoletna paša vsako leto tudi preprečuje ugotovitev ničelnega stanja, na katero bi sploh lahko oprli monitoring te populacije (Jogan, 2020).

Že v letu 2019 je bil vzpostavljen kontakt tako z lastnikom kot tudi najemnikom zemljišča, ki na omenjeni površini pase govedo, s katerim smo nato večinoma bili v stiku. S pogovori in usklajevanjem smo nadaljevali v začetku leta 2020, saj je imel najemnik številne pomisleke glede izvedbe ukrepa in sodelovanja pri projektu: popolna omejitev paše, omejevanje paše v primeru, da se ograjevanje dela pašnika izkaže za učinkovit ukrep za močvirski meček, bojazen pred številnimi botaniki, ki bi se pojavili na pašniku in motili živino, medijska izpostavljenost, vpliv na zakupno pogodbo z lastnikom ipd.

Kmet najemnik ima okoli 23 glav odraslih govedi (21 glav dojlj in 2 bika) avtohtone pasme cika. Površino je od sedanjega lastnika pašnika vzel v najem pred dobrim desetletjem, travišče je bilo takrat popolnoma zaraslo z grmičevjem in drevesi. Po tem, ko je odpravil lesno zarast, je pričel na njem s pašo. Paša poteka v dveh terminih. Prvi obhod je običajno junija, nato gre čreda na Veliko planino in se vrne nazaj jeseni. Prav tako je povedal, da se začnejo na delih pašnika, ki jih govedo ne popase dovolj, že v naslednjem letu pojavljati grmi, kot so črni trn in brin, zaradi česar je potrebno pašnik ves čas vzdrževati tudi z ročnim odstranjevanjem lesnih predrastkov. Po njegovem poznavanju razmer bi se pašnik v nekaj letih zopet povsem zarasel. Planina je bila pred 40 leti pokošena v večjem obsegu kot sedaj – obsegala je še območje višje proti Kamniškemu vrhu. Pred 20 leti so še vzdrževali večji obseg s krčenjem zaraščanja. Zadnja leta se zaraščanje zadržuje s pašo. Strmine, ki so kravam nedostopne, se zaraščajo.

Kljub izraženim pomislekom je bil na podlagi več obiskov in pogovorov (pet obiskov med majem 2020 in majem 2021) maja 2021 sklenjen dogovor o dvoletnem sodelovanju. Ključno vlogo so odigrali sodelavci KSS KGZ Ljubljana, saj imajo s kmetom vzpostavljen zaupen odnos. Kmet najemnik je vztrajal, da privoli v izvedbo ukrepa le na skupno 0,1 ha pašnika. Pri pripravi umeščanja ukrepa na pašnik smo pregledali obstoječe podatke o pojavljanju močvirskega mečka pod Kamniškim vrhom, ki jih imamo v bazi podatkov ZRSVN in podatke UL BF.

Velikost površine posameznega poligona in lokaciji, ki sta bili predvideni za izvedbo ukrepa, smo uskladili z lastnikom zemljišča in kmetom najemnikom. Dogovor, ki smo ga sklenili med vsemi tremi vpletenimi deležniki, vključuje omejitev paše na dveh poligonih s skupno površino 0,1 ha (2 x po 5 arov). Kmet najemnik je v zameno za soglasje za sodelovanje pri izvedbi ukrepa prejel 1036 kg organskega gnojila v enkratni količini, ki ga je uporabil izven zemljišč, ki so bile predmet tega Dogovora.

Preglednica 4: Izvedba ukrepa vzpostavitve ograjenih površin

Izvedba ukrepa	Pridobljeno soglasje	Deležnik	Vzpostavljena komunikacija z deležnikom
Vzpostavitev dveh ograjenih površin s skupno površino 0,1 ha kjer se paša ne izvaja	5. 5. 2021	kmet-najemnik	5 obiskov najemnika zemljišča pred izvedbo ukrepa.
	5. 5. 2021	lastnik zemljišča	Prisoten na 2 obiskih, ki smo jih imeli pri najemniku zemljišča.

Najemnik zemljišča, na katerem smo izvajali ukrep, je v uvodnih srečanjih izpostavil tudi problem pohodnikov, ki uporabljajo nemarkirano pot čez pašnik. Same poti, kljub temu, da je ni v registru planinskih poti, ni problematiziral. Motilo ga širjenje obstoječe poti in posledično zmanjševanje površine pašnika, ki, glede na analizo DOF posnetka, znaša že 0,6 ha (slika 2).

Slika 2: širjenje planinske poti (foto: P. Glogovčan)

2.3. Izvedba ukrepa za ohranitev in izboljšanje stanja močvirskega mečka na pašniku pod Kamniškim vrhom

Za izvedbo ukrepa je ZRSVN nabavil 2 električna pastirja, 2 akumulatorja, palice, izolatorje, vrv za električni tok in druge artikle potrebne za elektro ogrado. Oprema je ostala v lasti in hrambi ZRSVN.

Na pašniku smo po priporočilu prof. dr. Nejca Jogana in njegovemu poznavanju pojavljanja močvirskega mečka v preteklem desetletju določili dve površini, ki skupaj merita 0,1 ha, in ju maja 2021 zagradili z električnim pastirjem (slika 1). S tem smo vzpostavili kontrolirani rastišči brez paše do konca junija, ko je govedo že predstavljeno na druge pašnike (Velika planina). Na teh poligonih se torej do konca avgusta, ko govedo pripeljejo nazaj na pašnik, paša na izvaja. Pri izbiri opreme in postavitvi ograde nam je nudil pomoč KGZ Ljubljana, prav tako tudi kmeta najemnik.

Obveznosti upravljalca zemljišča, na katerem se izvaja ukrep za močvirski meček pod Kamniškimi vrhovi:

- dopusti, da partnerji projekta LIFE-IP NATURA.SI na lastne stroške dobavijo in postavijo pašno opremo na površinah iz tretjega odstavka 2. člena Dogovora,
- opusti pašo na testnih površinah iz tretjega odstavka 2. člena Dogovora med 1. 5. in 30. 6. oz. do konca generativne vegetacije močvirskega mečka v vsakem letu izvajanja Dogovora,
- sodeluje pri postavitvi in odstranitvi pašne opreme,
- s pašno opremo na zemljiščih iz tretjega odstavka 2. člena Dogovora ravna z upoštevanjem standarda dobrega gospodarja in jo uporablja v skladu z navodili proizvajalca,
- v primeru okvare oz. poškodb pašne opreme o tem čimprej obvesti ZRSVN,
- dopusti možnost terenske kontrole predstavnikom partnerjev projekta LIFE-IP NATURA.SI,
- soglaša in dovoli posredovanje osebnih podatkov organom in pooblaščenim predstavnikom revizorskih teles na nacionalni ravni ali ravni EU z izključnim namenom izvajanja nadzornih postopkov projekta.

Slika 3: Postavljanje pašne ograde (foto: P. Glogovčan)

Obveznosti ZRSVN pri izvedbi ukrepa do kmeta najemnika:

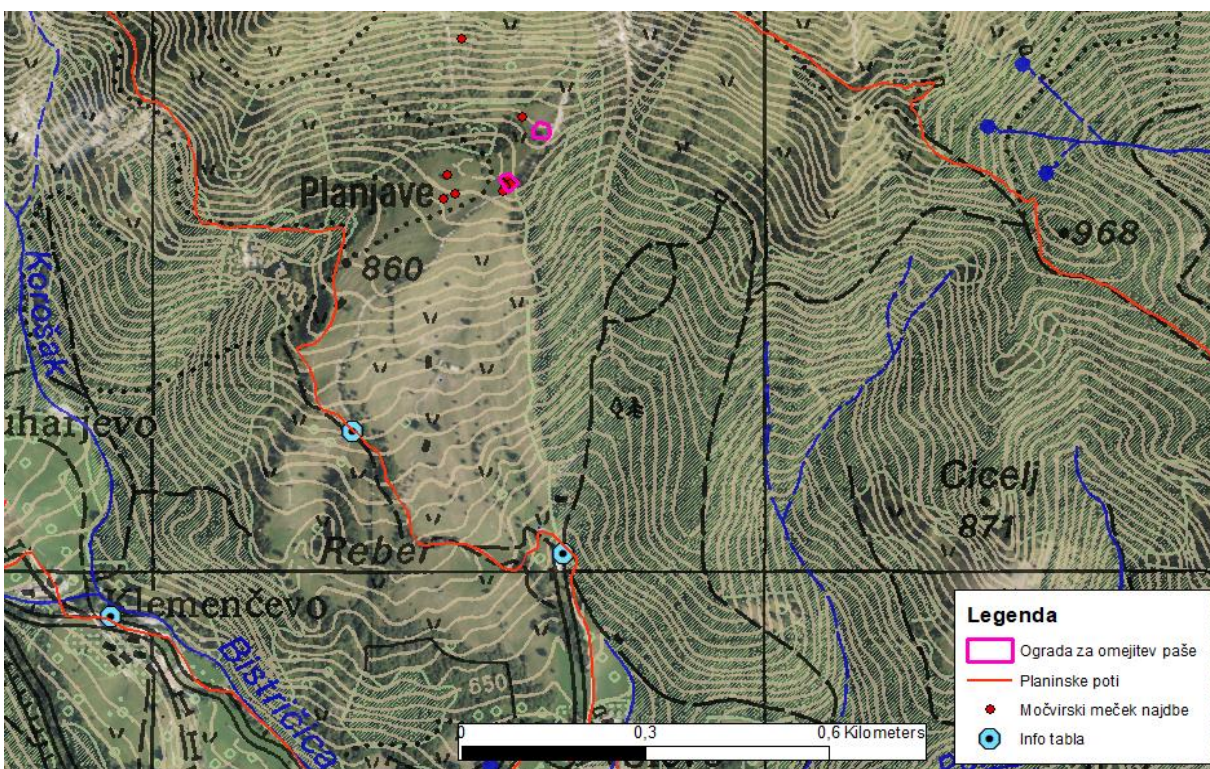
- zagotovi oz. dobavi pašno opremo,
- v sodelovanju z upravljavcem zemljišča prevzame odgovornost za postavitve in odstranitve pašne opreme na zemljiščih iz tretjega odstavka 2. člena Dogovora
- priskrbi navodila za ustrezno rabo pašne opreme,
- v primeru okvare oz. poškodb pašne opreme poskrbi za odpravo napak ali uveljavljanje garancijskega zahtevka pri proizvajalcu oz. dobavitelju,
- v zameno za izgubo pašne površine v času ograditve testnih površin zagotovi oz. dobavi 1036 kg organskega gnojila v enkratni količini, ki ga upravljavalec zemljišča uporabi izven

zemljišč, ki so predmet tega Dogovora in izven območja Nature 2000 Kamniško-Savinjske Alpe (SI3000264),

- preko partnerstva LIFE-IP NATURA.SI zagotovi komunikacijsko aktivnost za usmerjanje pohodnikov na dogovorjeno in označeno planinsko pot,
- s partnerji projekta LIFE-IP NATURA.SI po odstranitvi pašne opreme izvede čistilno košnjo.

Izkazalo se je, da čistilna košnja ni potrebna in tudi ni bila izvedena.

2.4. Rezultati

Slika 4: Prikaz območja

Z omejitvijo paše smo želeli ugotoviti, kako vpliva paša na pojavljanje in številčnost osebkov močvirskega mečka. V letu 2021 smo imeli obdobja suše z vročino in moče z mrazom, kar naj bi vplivalo na cvetenje mečka. V pričakovanju zamude cvetenja je bil ogled nekoliko kasnejši. Štiri rastline v južni ogradi so bile tik pred osutjem cvetov in zato komaj opazne, preostale tri zaznane cvetoče rastline pa so bile opažene na dnu območja pašnika, vsaka od njih v zavetju grmovja (pisni opis Nejc Jogan). Naslednje leto je bilo bolj plodno. Znotraj južne ograde je ZRSVN našel osem osebkov, zunaj na precej večjem območju pa še šest. Znotraj severne ograde ni bilo najdenih osebkov.

Od ge. Alenke Mihorič, ki ljubiteljsko proučuje floro na Kamniškem vrhu, je ZRSVN pridobil podatke (v spodnji preglednici) o številčnosti močvirskih mečkov izpred 20 let na Ravnih senožetih (pašnik pod Kamniškim vrhom), ko naj bi jih bilo preko 100.

Preglednica 5: Število opaženih primerkov močvirskih mečkov

Datum	Lokacija	Avtor podatka	Št. opaženih primerkov
13.07.04	Ravne senožeti, spodnji del	Alenka Mihorič	preko 100
04.07.06	Ravne senožeti, spodnji del	Alenka Mihorič	preko 100
10.07.13	Ravne senožeti, zgornji del	Alenka Mihorič	do 10, raztreseno
17.07.16	Ravne senožeti, zgornji del	Alenka Mihorič	do 5, raztreseno
18.07.20	Ravne senožeti, srednji del	ZRSVN	do 5, raztreseno

Omejitev paše očitno dobro vpliva na rast močvirskega mečka. V sodelovanju z UL BF in KGZ Ljubljana bomo morali ugotoviti kakšen ukrep uporabiti za nadaljnjo varstvo te rastline na pašniku pod Kamniškim vrhom.

V sodelovanju z Zavodom Štirna se je ZRSVN aprila 2022 sestal s predstavnikoma PD Kamnik. Dogovorili smo se za postavitve informacijskih tabel, ki bodo planince seznanile o naravi in naprošale, da se držijo uhojenih poti. Od lastnika parcele (Janez Čevka) na izhodišču poti na Kamniški vrh je ZRSVN pridobil soglasje za postavitve table. Ostala tri soglasja je zbral PD Kamnik. Naročili smo štiri table, tri so že postavljene, zadnjo bo PD Kamnik postavil v letu 2023.

Slika 5: Tabla postavljena na izhodišče poti na Kamniški vrh (foto: J. Rebernik)

Preglednica 6: Postavitve informacijske table

Izvedba ukrepa	Pridobljeno soglasje od lastnika zemljišča	Deležnik	Vzpostavljena komunikacija z deležnikom
Postavitve informacijske table.	3. 6. 2022	PD Kamnik	Po telefonu pred podpisom in en obisk na dan podpisa soglasja.

3. Viri in literatura

- Dakskobler, I., Seliškar, A., Vreš, B. 2021. Nova spoznanja o razširjenosti močvirskega mečka (*Gladiolus palustris*) v zahodni in jugozahodni Sloveniji. Proteus, letnik 83, številka 8, str. 354-364.
- Jogan, N. 2020. Močvirski meček (*Gladiolus palustris*) v Natura 2000 območju Kamniško - Savinjske Alpe (SI3000264). Končno poročilo.
- Naravovarstveni atlas, 2021; Zavod RS za varstvo narave. URL: <https://www.naravovarstveni-atlas.si/web/DefaultNvaPublic.aspx> (20.1.2023).
- Vurunić S. in sod. 2021b. Akcijski načrt izvedbenih ukrepov ohranjanja za divjega petelina (*Tetrao urogallus*) na pilotnem območju Natura 2000 Kamniško-Savinjske Alpe in Grintovci, 22 str.
- Žitnik, D., Krepfl, D., Rogelj, M., Demšar, M., 2020. Analiza in ocena stanja projektnega območja Kamniško-Savinjske Alpe/ Grintovci. Report of detailed analysis of situation on nature conservation measures for Natura 2000 sites Kamniško-Savinjske Alpe/Grintovci. Projekt LIFE-IP NATURA.SI. Ljubljana, Zavod RS za varstvo narave, 63 str.